

TÖREDÉKEK A' NEVELÉS' VILÁGÁBÓL.

Negyedik közlés.

(Folytatás.)

Az önzés olly általános 's megrögzött hiba, hogy jelenleg a' csekélyebb vagy éppen semmi hibák közé nem számítatik; 's ez a' legnagyobb önzés, melly gondolható. Ezen hiba' eredményét nem olly könnyű feltalálni, mint némelleyek gondolják; néha a' legcsekélyebbeknek látszó körülmények is befolyással vannak az emberre 's belé plántálják magvát. Legtöbbnyire azonban hiúságból ered. A' hiúságból eredő önzés, melly nem olly tulzó, mint a' fősvénység szülte — hozza elő az elégedetlenséget 's gyakran az irigységet. A' hiúság önzéssel párosulva csak akkor szüli ezen hibákat, ha akadályokat lel, ha szomját hiu lelkének nem olthatja, — 's így vannak olly emberek kik ennek birtokában levén — a' többtől megszabadulnak. — Gyakran a' hiúság legszebb tettek' szülője, mellyeket azonban többnyire az önzés fedez föl. 'S innét azt állítják némelleyek, hogy nem árt ha a' gyermekben hiúság vagy dicsvágy létezik.

A' hiúság' pártolása mellett szükség azonban megkülönböztetni, hogy az néha a' szivben, néha az észben uralkodik. Szeretném világosan magam kifejezni. T. i. én itt egyedül helyét értem, a' hol lakozik. — Az elmében uralkodó hiúság sokkal veszedelmesh, mint a' szivbeli. A' mértékletes hiúságnak mindig a' szivben kell uralkodnia 's ennek mérséklése az észről függ. Ha az elme tiszta, akkor éppen a' hiúság' vétke szüli, az egyik legszebb erényt: a' szerénységet. Mert, habár ez kétesnek lássék is, én azt hiszem: kibehiúság nincs, az nem lehet szerény. Innét világos, mért a' gyöngébb tehetségű emberek sokkal hiubbak — 's hogy minél tökélesb az ember, annál szerényebb. A' gyöngébb t. i. nem mérsékelheti hiúságát, míg a' felsőbb tehetségű mindig maga előtt tartja azt mit nem tud. — 'S ha most innét következtést huzhatni, kiviláglanak nembereink' szebb tehetségei; mert ők szerények, 's mégis leghiubbak.

Az elme fogja fel a' hiúságot legtöbbször ha a' sziv műveletlen marad. Ekkor mindezen hiány az elmébe száll — 's rossz helyöken levén, a' valódi nyugtalanságot szülik. Ha ehez dicséret járul 's minden munkalódás nélküli siker — akkor az ember a' legkiállhatatlanabb lényé válik, mert néha kicsillámló elméje mellett, legutamb alakban mutatkozik legalábbvaló szemtelensége. Az ollyan hiu ember ki kevés tehetséggel bir, hallgat 's magában eszmélődik, 's így koránsem zavarja meg a' társasági kedélyt, mint a' fenemlített. — A' hiúságnak szivbe való plántálása — melly jót eszközölhet — inkább a' becsületérzetet alapuljon: ezt kell legelsőben fölgerjeszteni, nemes tettek utáni sovárgással töltve a' keblet. Ha a' hiúság ezen alapul, akkor ritkán szül undorító vétkeket 's gyakran a' legdicsőbb munkálatok' eszközlője. Igaz hogy vannak példáink, mellyek ellenkezőt bizonyítanak; de az illy embereket az alkalom tette semmivé, mit ők nagynek nevezének; 's ez a' lélek-gyöngeségből eredt. A' léleknek kell finomnak 's tisztának lenni, különben az első esábitás martaléka a' sziv.

Ki nem látott fiatal embert néha szép tehetségekkel munkálatlan heverni? mért hogy ő gondolatit elrendezni beszéd közt is alig tudja? Ez azon merengésből, következik,

mellyben rendszerint az elme illy állapotban mulatni szeret, magának a' legkedvesb élelmet nyújtván. Ezen merengések, képzelődések, vele a' legfelségesb helyzeteket játszatják, — őt a' gondolható szépség országába vezetik; mitsém mulaszt el magának hizelkedni. 'S ha most a' valódi világba jő: elégedetlen; mert lelke nem nyeri a' szokott táplálékot; ellenben ha némelly hizelő, őt kellemes szavakkal érinti, ekkor egész lélekjelenlét eltűnik; mert már most kezd magába bízni; mert azon erőt mellyet mindeddig csak ő tulajdonított magának, más is észrevevé, 's ekkor következtet huz egyéb tehetségeire. — A' lelkes Rochefoucault azt mondja: „az ember ha önmagának nem hizelkedék, akkor neki mások' dicséretei nem ártanának,“ — 's a' felülmondottakat ezen sorok igazolják! — — Nézzük a' szívbeli hiuságot. E' mellett a' művelt elme szabadon munkálódhatik, sőt a' szívbeli hiuság inti őt munkára, mellyben ez gyönyört lel.

Az önzést gyakran csekély körülmények élesztik fel. Például a' nevelő azon szokása, ha a' gyermek' tetteit önzélese szerint itéli, — 's „nekem ez nem tetszik“ — mondja, „ez nem szép“ helyett. — A' gyermek az első kifejezés gyakori hallása által észrevehetlen hozzá szokik e' mondáshoz 's utóbb mindent, a' mi neki nem tetszik, rossznak tart. Több gyermek együtt léte is nagyon ébreszti e' rossz tulajdonságot, miután a' nevelő, 's az anya, legjobb akarat mellett sem elégíthet ki egyiránt mindenkit. A' gyermek ezáltal elégedetlen leend, 's kebelét irigység szállja, melly igen közel áll az önzéshez.

A' hiuságot a' r a' n y l a g emelni, kötelessége a' nevelőnek, miután ennek jelen nem léte, más hibának ad helyet. De rendes szép menetetl kell abban tartani. — Ha már megvan a' gyermekben 's kezei alá így adatik: a' legnagyobb hiuságot sem kell illetlen, lealázó szavakkal elfojtani akarni. Némellyek azt hiszik, hogy a' nagy hiuságot lealázás által lehet semmivé tenni, holott ez szüli a' legnagyobb vétkeket, mellyekről alább leend szó. Mérsékleni kell azt csak, folytonos foglalatoskodásban tartva a' gyermeket, — beszélgetni 's példákat adni, világos czélzás nélkül. A' nem egészen elromlott gyermek ügyekezni fog, még mielőtt e' hibája igen kitűnnék, hiuságát megkevesíteni, mellyre módot 's alkalmat ismét a' nevelő nyújt.

(Folytatása következik.)

A' V I Z.

(Folytatása 's vége.)

Milly csodálandó tulajdonsága a' viznek az, hogy alaptartalék nélkül nem bírjuk csak néhány percnyi időre is magunk fölébe fölvarázsolni, hogy ott függjön; 's magától mégis piczindéi részekben fölemelkedve felhővé alakul, honnét öntözi földünket. Milly kimagyarázhatlan erő az, melly neki parancsolja, hogy fölöttünk függjön, 's nem engedi, hogy egyszerre egész mennyiségében rohanjon ránk! Ha a' fölöttünk függő víztömeg úgy ömlenék alá mint a' földszinén némelly berczekrül zuhan le, mindent elpusztitana; de egy láthatlan isteni kéz mint valamely öntözőből boesátjale földünkre. Némelly tartományokban soha sem esik eső, vagy fölötte ritkán, tehát ott el kellene mindennek száradni; de ott haraszt pótolja ki az esőt; vagy pedig a' folyók az évnek bizonyos részében kiöntenek 's egész évre termékenyítik vidékeit. Az alkotónak nem került volna több fáradságába ugy teremteni örökös törvényeit, hogy ott is gyakori eső hulljon a' földre, de ő másképp akará, hogy megmutassa hatalmát miként tud ő a' nálunk szokott eső nélkül is segiteni.

A' viz tehát nem csak az állatok szomját oltja, hanem a' kiszáradt földét is, és az, ki nekünk e' szomjoltó folyékony testet adá, nagy gondal — hogy ugy szóljak — osztá azt el a' föld szinén, mint az emberek ezt kicsinyben tenni szokják valamely kert

öntözésére. A' magasabb helyekről patakokul ömlenek le a' vizek, 's a' völgyekben nagy folyókká nekedve mindig öntözvén mellékeit, míg végre a' mindent elnyelő nagy tengerbe hömpölgönek, melly a' helyett hogy egyik nemzetet a' másiktul elválasztaná, minden nemzetnek gyül-helyül szolgál. — A' vizek olly mesterileg vannak a' föld színén elosztva, mint a' vér a' testben; éppen olly csudálatosan keringnek mint testünkben a' vér. Kicsoda az, ki ezt éppen olly kellő mennyiségben tudá létre hozni, hogy se több se kevesebb ne legyen, csak a' mennyi szükséges e' roppant nagyságu földtesten? Egy hatalmas Isten az, ki a' tengereknek parancsolá, hogy eddig jöjjetek, tovább mennetek nem szabad; itt megtörik büszke hullámaiknak ereje. Ember mennyi okod van, csak a' vizeket tekintve, az isteni nagyság megismerésére és imadására!

A' vizek tulajdonságairól nem leszen haszontalan azt tudnunk, hogy egy köb láb, vagy is négy szegű láb, azaz olly mennyiségű, mellynek széle hosza és mélysége egy láb, mintegy 70 fontot nyom. Csak rendkívüli eszközök által szoríthatni összéb kisebb térre mint a' mennyit természeténél fogva betölt. A' felhőbül hulló víz, vagyis eső, legtisztább minden víz között; olly tiszta, millyen csak vegytani uton lepárolt víz lehet, és sem színe, sem szaga, sem íze nincs; de a' vizeknek azon neme, melly a' föld színén foly, vagy annak belsejéből bugyog ki, mindenkor valami föld vagy ércz vagy savany részekkel van vegyülve. Midőn e' részek olly mennyiségben találtnak, hogy a' vizek sajátos ízt adnak, 's a' romladoszott egészségre nézve befolyással vannak: gyógyvizeknek vagy ásványos vizeknek mondatnak; ha pedig a' föld gyomrában létező 's forrásokhoz közel levő valamely hévségtől melegtíve bugyog ki, héviznek vagy fürdőnek nevezetik.

Minden más folyékony anyagokkal közös tulajdonsága a' vizek az, hogy a' nap vagy tűz hevétül melegtíve elpárolog. Így tekintve a' vizet örökös munkasságban van; mert szüntelen van felhő, — ha néha éppen nálunk nem láthatólag is —, melly nem más mint a' vizekbül piczin részekben kigőzölgött vagy párolgott víz. Ez örökös rende a' természetnek; ugy akarta a' természet ura, hogy szüntelen párologjon a' nagy tengerekbül, aztán hulljon ismét a' földre; itt összegyülve folyjon ismét a' tengerekbe 's így szüntelen. Gondolod e' hát ember, hogy midőn te esőt kérsz, kedvedért leszen, 's hiszed e' hogy ha nem kérsz, nem ázik meg földed? Borulj le a' földre 's ne kísérsd Istenedet; ő bölcsebben tudja mi szükséges neked mint te magad. Mi lenne az emberi nembül és az egész földbül, ha az Alkotó vágyaitok szerint cselekednék? Itt egy — tagait keresztül téve görnyed 's mozgatja száját hogy eső legyen; ott egy másik emennek szomszédja hasonló helyzetbe tevén magát könyörög, hogy eső ne legyen. Bocásd meg nekik Isten kislelkőségüket és babonájokat, ők nem tudják hogy öröktül fogva kiszabott törvényeid szerint annak idejében esni kell, akár esdekelnek akár nem.

Néha a' víz megszokott keményedni, vagyis fagyni, 's ekkor jégnek mondjuk, mint kiki tudja. Ezen állapotában elveszté előbbi tulajdonságát; most nem foly, 's nem mozog többé; mint már jéggé változottnak az a' tulajdonsága, hogy könnyebb mint midőn folyékony volt, mert a' víz színén uszik; ez onnét van, hogy nagyobb terjedtségüvé lesz, nagyobb helyet tölt be. Mint tudjuk, hogyha valamely megtölt edény befagy, abban megfagyva nem férhetvén el, az edényt szétrepeszti.

Ha a' víz sós, vagy pedig ha valamely szeszes folyadékkal van vegyülve, a' só és szeszes részek meg nem fagyva külön válnak, 's csak a' víz fagy meg. A' tenger vize közönségesen sós levén nem alkalmas ihatásra, de ha a' hidegebb részekben fölszíne megfagy, e' fölolvastott tengeri jég ivó vizül használható, minden sós részek ki levén belőle re-

kesztve. Így lehet a szeszes italokat p. o. bort, hogy csupán bor 's még erősebb legyen, a' vízrészektől elválasztani; tudnillik az edényben meg kell fagyni hagyni; a' víz megfagy a' külszínen, aztán a' szeszes részt tisztán vonhatni ki, mielőtt még felolvadna.

Midőn a' víz még csak mint gőz igen parányi részecskékből állva létez a' léghen, 's mielőtt ideje volna nagyobb csöppökké azaz esővé alakulni, megfagy; ekkor hó lesz belőle mely rendkívüli picziny jegesekből áll. Sokszor számtalan illy piczinded jegesek ragad egymásba össze, 's nagy hópelyheket képez. Néha, főkép csöndes időben midőn szélről nem háborítatnak, a' finom víz részek, vagy gőzesöppek olly csodálatosan alakulnak össze, hogy mind megannyi hat sugáru szabályos csillagacskát képeznek, mely az embert önkénytelenül ragadja bámulásra, 's annak imádására, ki ezt így tudá alakítani. — A' hó is vízből van mint a' jég, mind a' kettő meg van fagyva, és még is milly nagy és csudálatos a' különbség köztük. Mint valamely széletlen pehelypárnával fődí be a' hó a' földet, hogy a' nagyobb hideg ellen védje, hogy a' növény és vetemény megóva legyen és el ne fagyjon. O Isten, béh nagy a' te irántunki gondoskodásod, 's milly kevésé tudjuk 's akarjuk mi azt megismerni!

Ha meggondoljuk, hogy egy kőb lábnyi víz a' nap vagy tűz melegsége által gőzzé párologtatva 1700 kőb lábnyi tért tölt be, könnyen megfoghatjuk, mint lehet a' gőz használatának olly iszonyu eredménye. STANCSICS.

M I R T U S Z.

A' növényország egyik legszebb dísze a' mirtusz, mely örök-zöld leveleivel, 's kellemes illatu fehér vagy halvány-piros virágaival a' melegebb égöv alatti tartományok ékessége. Wildenow 28 fajtát számúlálja elő. Nevezeteseb azok közül e' három: 1) a' közönséges mirtusz, melyet mai számunkhoz csatolt II-ik számú, Perlaska Dominik által műszorgalommal készített képünk hiven ábrázol. E' faj, déli Európában, Ázsiában 's Afrikában vadon terem. Olaszországban és Portugáliában 20 lábnyi magasságra nő. Kellemes szagu virága fehér és testszinü, melynek borsó nagyságu setétkék bogyajaja van, 's gyomor-erősítő és száj-rothadás elleni szer gyanánt maiglan is használtatik. Lombjai, művészi 's menyasszonyi koszorúvá örömet fonatnak. 2) Fűszer-mirtusz; 30 l. magas, Kelet- és Nyugotíndiában vadon tenyész: borsó nagyságu barna gyümölcse bors gyanánt is használtatik, mellynél azonban kisebb ereje van. 3) Szegefű-mirtusz; Kelet- és Nyugot-indiának vadon növénye. Héját igen jól ismerik szakácsaink és gyógyszerásújuk; íze igen hasonlít a' szegefűviráéhoz, mely közé törötten gyakran vegyítetik csalni szerető boltosok által. Közönségesen fahéj név alatt ismeretes. — D'Orbigny egy különös fajáról tesz említést, mely Rio de Santa Lucia vidékén egész erdőséget képez, 's cseresnye nagyságu, savany-édes ízű gyümölcse, kedves csemegét nyújt a' lakosoknak, kik ezt anyanyelvükön iba-wiyu-nak nevezik.

☞ Mai számunkhoz van csatolva az Ananasz és Mirtusz színezett képe.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethetni minden cs. kir. postahivatalnál 's a' szerkesztő-hivatalnál Pesten, (Leopold-utca Rottenbiller-ház 2-dik emeletében) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.